

Sammanfattning branschfördjupningar,

En kompetensförsörjningsanalys av detta slag bör främst ses som en indikator på utvecklingen avseende tillgång och efterfrågan av arbetskraft. Materialet är föränderligt över tid och påverkas i hög grad av externa faktorer. Hänsyn bör i detta fall tas till att osäkerhet kan finnas utifrån att dataunderlaget från SCB är från 2018. Det innebär att det inte tagits hänsyn till pandemins effekter, energikris, Ukrainakriget eller förestående lågkonjunktur. Samtidigt har inte heller hänsyn tagit till den senaste utvecklingen i arbetsmarknadens strukturomvandling kopplat till grön omställning, energikris, och den digitala utvecklingen med framför allt AI, automatisering och digitalisering.

Utifrån ingående prognoser är det analysgruppens slutsats att det inom alla de branschfördjupningar vi har gjort finns risk för fortsatt, ökad och i vissa fall stor brist på kompetens.

Analysen avser följande branscher:

- Bygg
- Besöksnäring
- Data/IT
- Handel
- Hälso- sjukvård och omsorg
- Industri
- Transport

Fördjupningarna bygger på Arbetsförmedlingens yrkesprognoser med data från 2021 och Regional prognos över tillgång och efterfrågan på arbetskraft till år 2035 grundat på SCB:s Trender och prognoser med data från 2018. Vissa branscher har inkommit med dels synpunkter på prognoserna, dels med egna prognoser på mellanlång sikt. Viktigt att notera att fördjupning för handeln avviker från övriga. Mer förklaring kring det i nedan avsnitt om handeln.

Inom bygg bedömdes vid tidpunkten för prognosen att det skulle saknas ca 10 000 personer 2035. Nu är det möjligt att tillväxten med nuvarande konjunkturedgång inom branschen inte kommer svara mot den prognosticerade och då inte heller efterfrågan. Dock ser vi att det inom branschen finns en stor andel som kommer att lämna branschen i pensioner samtidigt som de länge haft har stora utmaningar att attrahera nya och då framför allt till de yrken där behoven bedöms vara störst. Det gäller traditionella byggyrken- men särskilt på anläggnings- och installationssidan men även kompetenser kopplat till grön omställning och energieffektivisering mm hållbarhet. Prognosen visar på att trenden vänt och fler söker sig till byggyrkena men inte i den takt som branschen då prognosticerades behöva. Dvs allt utom träarbetare och snickare. Dessutom är det relativt stort antal som utbildar sig som sedan inte fortsätter inom yrket. Regionalt är det problematiskt att utbildningar läggs ner. På underlag av ovan och osäkerheter att kunna tillgå utländsk arbetskraft utifrån rådande världsläge instämmer vi i bedömningen risk för fortsatt brist 2035, kanske ökad brist.

Besöksnäringen- i detta fall är det specifikt **restaurang- och livsmedelutbildningen** vi tittar på. En mycket drabbad bransch under pandemin och nu åter en bransch som riskerar drabbas hårt i lågkonjunktur. Därmed kan man räkna med att befintlig personal kan söka sig till andra "säkrare" branscher eller till vidareutbildning samtidigt som utbildningarna får svårt att rekrytera. Redan idag är det mycket stor brist på bland annat kockar men även andra yrken relaterat till restaurang och livsmedelsprogrammet som t.ex. hovmästare och servispersonal. Därmed ännu svårare att rekrytera när konjunkturen vänder om inte ny personal utbildas. Dessutom ser vi att ett förhållandevis högt antal personer som utbildar sig inom restaurang- och livsmedelsprogrammet sedan inte väljer att jobba inom yrket.

Redan innan pandemin ser vi då att tillgången minskade medan efterfrågan ökade. Bedömningen blev utifrån SCB:s regionala prognos över tillgång och efterfrågan på arbetskraft till år 2035 en brist på runt 7 500 personer inom yrken kopplade till restaurang- och livsmedelsprogrammet/Risk för mycket stor brist.

Data/IT- Ser en ökad tillgång fram till år 2035 från högskoleutbildningar inom data- och systemvetenskap, informatik och informationsteknik, samt yrkeshögskoleutbildning inom data/IT. Detta dock samtidigt som efterfrågan ökar i något högre takt. Prognosen framtagna av SCB visar på ett överskott men bedömningen är ändå fortsatt brist vilket kan förklaras vid att det vid prognosens utgångspunkt fanns betydande brist inom utbildningsgruppens kompetenser. Behoven kommer finnas inom alla kompetenser och efterfrågas i allt högre utsträckning från alla branscher kopplat till pågående strukturomvandlingar, digitalisering, automatisering och även grön omställning. De som utbildar sig inom dessa inriktningar väljer sedan i större utsträckning än snittet att jobba inom yrket samtidigt som förvärvstalet som helhet ligger något under snittet. Bedömningen är risk för fortsatt brist till år 2035. Med tanke på pågående strukturomvandlingar, digitalisering inom i stort sett samtliga branscher som accelererat under prognosperioden kan behoven vara större än så.

Handeln- Har valt att ställa sig utanför årets prognosredovisning som grundar sig på Arbetsförmedlingens Yrkesprognoser och SCB:s regionala prognos över tillgång och efterfrågan då de noterade att den data som prognosen byggde på var kopplat till yrkena som handel-och administrationsprogrammet. Detta program har lags ner då det ansåg vara för spretigt och i för låg omfattning leda till arbete inom branschen. Sedan 2022 ersattes Handel- och administrationsprogrammet med Försäljnings och serviceprogrammet. Därmed utgår prognosen från "fel" ingångsvärden och ger en missvisande bild av behov och efterfrågan.

Dock kan noteras att handeln senaste åren har drabbats hårt av pandemin. Detta ledde då till att anställda lämnade branschen antingen för att de blivit uppsagda eller för att de bedömde att branschen var osäker. Med all sannolikhet kommer handeln drabbas hårt av stundande lågkonjunktur vilket vi redan ser tydliga tecken på. Detta riskerar leda till att färre söker sig till handeln. Samtidigt befinner sig handeln i en omfattande strukturomvandling som innebär att de behöver anställa för att anpassa sig till ny marknad utifrån digitalisering, e-handel och globalisering. Här finns stort behov av dels yrkeskompetenta och specialiserade personer, dels kompetenser inom digitalisering som programmerare, dataanalytiker och online marknadsförare, men även mer traditionella yrken som logistiker och inköpare. Branschens behov finns även inom yrken som traditionellt är inom andra branscher. Till exempel transportbranschen som lager och terminal. Handeln kan därmed i strukturomvandlingen behöva fasa ut/minska vissa yrken till följd av automatisering och ny teknik, men samtidigt ha stora rekryteringsbehov inom nya yrken och ser sig som en klar framtidsbransch.

Vård och omsorg samt Hälso- och sjukvård

Vård och omsorgs utbildade kommer att behövas i allt högre utsträckning kopplat till både växande och åldrande befolkning. Här har programmen lyckats att attrahera stora och ökande volymer men är fortfarande långt ifrån vad som kommer att behövas. Prognosen förutspår framför allt risk för stor brist på vård och omsorgsutbildade- och då företrädesvis inom äldreomsorg. Prognosen visar på ett underskott av vård och omsorgsutbildade till år 2035 på knappt 17 000. Detta är största numerära bristen för redovisade branscher. För andra yrken inom området visar prognosen på brister även inom Barn och fritidsutbildade med ca. 2 500 personer. Fysioterapeuter ett underskott på ca 250 personer. Här ser vi samtidigt ett balanserat läge för arbetsterapeuter och redovisat överskott på socionomutbildade på drygt 2 000 personer.

Bland dessa yrken ser vi sedan en låg förvärvsgrad och matcha förvärvsgrad bland vård och omsorgs- och barn och fritidsutbildade vilket vill säga att de i lägre utsträckning har jobb och dessutom väljer att jobba med annat efter utbildning i högre utsträckning än genomsnittet. För de som har utbildat sig till socionomer, arbetsterapeuter och fysioterapeuter ligger dessa högre än genomsnittet. Återigen är prognosen byggd på data från 2019 och därmed innan pandemin vilket kan skapa en del osäkerheter.

Hälso- och sjukvårdsutbildade kommer på samma sätt som vård och omsorgs utbildade att efterfrågas i allt ökande omfattning kopplat till ökande och åldrande befolkning. Förutom för tandsköterska- och apotekar- och receptarieutbildade som enligt SCB:s regionala prognos över tillgång och efterfrågan fram till år 2035 prognosticeras vara i balans kommer det råda brist inom alla yrkena. SCB:s bedömning är att de yrken som löper risk för ökad brist är främst biomedicinska analytiker, specialsjuksköterskor och distriktssjuksköterskor. Branschen delar inte Arbetsförmedlingens Yrkesprognos bedömning om brist på läkare utan specialistutbildning som de anser är överskattat.

Generellt sett noteras en hög matchningsgrad för hälso- och sjukvårdsutbildade. Dvs högre förvärvsgrad och matchad förvärvsgrad än genomsnittet. Man väljer alltså att jobba inom yrket och får dessutom arbete i högre utsträckning än genomsnittet. Tandläkare och tandsköterskor avviker från bilden där tandläkare har högre matchat förvärvsgrad men lägre generell förvärvsgrad än snittet och tandsköterskorna ligger lägre än snittet på båda variablerna.

Industri

Branschen har delats upp utifrån industritekniska programmet och utbildning inom el-, automationsdator- och kommunikationsteknik.

Relativt bra samstämmighet mellan ingående prognoser. Kanske SCB:s prognos trycker något mer på den ökande bristen och mer akut läge. Yrkena som Industritekniska programmet riktar sig mot befinner sig i en strukturomvandling utifrån digitalisering och automation, som kan leda till att färre utför jobben men även grön omställning som ökar efterfrågan på nya kompetenser inom industrin ökar och dessutom nya industrier växer fram. Framför allt i landets norra delar. Få väljer att utbilda sig inom programmet och tillgången förväntas vara oförändrat och inte matcha efterfrågan som förväntas öka. Matchningsgraden för de som går utbildningen är samtidigt låg och betydligt lägre än genomsnittet. Lägsta för samtliga redovisade utbildningarna. Dessutom väntas branschen belastas av stora pensionsavgångar kommande åren. Prognosen visar på ett underskott på ca 7 500 personer år 2035 och därmed risk för stor brist.

Vad gäller El-, automations-, dator- och kommunikationsteknikutbildning ser vi en betydligt bättre utveckling vad gäller antalet som utbildar sig samtidigt ökar behovet kraftigt inom dessa yrken och då i högre takt än vad tillgången kan tillhandahålla. Prognosen visar på ett underskott på ca 1500 personer år 2035 och därmed risk för fortsatt brist.

Branschens orosmoln gällande dessa utbildningar och då främst industriteknisk utbildning är bristen på utbildning. Detta i sin tur grundar sig på att tekniken inom industrin är extremt dyr och få utbildningsföretag är villiga att ta på sig dessa kostnader samtidigt som söktrycket är så lågt.

Transport är kopplat till Transportprogrammet och Fordonsprogrammet. Prognosen räknar fram överskott på ca 100 personer med transportprogrammets utbildning till år 2035. Bedömningen är dock att det finns risk för fortsatt brist vilket förklaras med att det rådde brist vi prognosens utgångsläge. Samtidigt visar prognosen att matchningsgraden är låg vilket vill säga att personer som

gått transportprogrammet både ligger lägre än snittet vad gäller matchat förvärvsgrad och generell förvärvsgrad. Denna bild är stick i stäv med vad branschen mäter då de i egna undersökningar ser att de har den högsta etableringsgraden på arbetsmarknaden av alla gymnasieutbildade ett år efter gymnasieexamen, med nästan 70 procents etableringsgrad ett år efter examen. För utbildningar inom komvux/yrkesvux var motsvarande siffra 58 procent. Detta kan förklaras genom att data för SCB är från 2018.

Branschen lyfter problematik att SCB:s siffror på tillgång på transportutbildade delvis bygger Arbetsförmedlingen registerdata som är missvisande då den inte är fullt uppdaterade på kompetenser och behörigheter som branschen ställer krav på för att vara anställningsbar. Till exempel Yrkeskompetensbevis (YKB) men även att inskrivna inte har uppdaterat läkarkontroller mm och har då inte giltiga förarbevis och bedömer därför att underskottet är större än vad prognosen visar. Branschens egen bedömning är betydligt högre och räknar fram ett underskott på runt 1 000 personer per år. Branschen trycker dessutom på att stora problemet idag inte är lågt intresse att jobba i branschen utan att volymer vad gäller utbildningsplatser som begränsar tillgången.

För **fordonsprogrammets** utbildade bedöms underskottet landa på ett underskott på ca 3 000 personer år 2035. Det grundar sig i huvudsak på att många förväntas gå i pension medan att efterfrågan förväntas öka i kombination med hög utbildningsväxling. Därmed är bedömningen att det finns stor risk för ökat brist på lång sikt. Även här lägre matchningsgrad än genomsnittet.

Huvudbudskap

Nedan listat i ordning utifrån framräknat numerär brist. Denna bör dock refereras till med försiktighet och med för att ge uppfattning om storhet i förhållande till brist eller överskott. Detta är endast en prognos och bristbedömningen är budskapet som man skall förhålla sig till.

- **Vård- och omsorgsprogrammet - Största prognosticerade underskott av samtliga yrken. Underskott på ca 17 000 personer. Risk för stor brist 2035.** Här krävs relativt kort utbildning på gymnasienivå.
- **Byggprogrammet – underskott ca 10 000 personer. Risk för brist 2035.** Tillgången har ökat lite men inte tillräckligt. Förestående utmaningar med konkurser på kort sikt och förstärkt underskott på mellanlång sikt. Stor osäkerhet på tillgång till utländsk entreprenad när Ukraina ska återuppbyggas.
- **Industriprogrammet - underskott på ca 7 500 personer Risk för stor brist.** Tillgången minskar mycket medan efterfrågan bedöms minska lite. Stora pensionsavgångar och få söker sig till branschen och utbildningar. Utbildningarna är dyra och få utbildningsföretag vågar ta risken.
- **Restaurang och livsmedel - underskott med ca 7 500 personer (OBS innan pandemin). Stor risk för brist.** Förstärks troligen av lågkonjunktur som gör att söktrycket minskar och befintlig personal söker sig till andra yrken. På lång sikt stor utmaning att få personal/kompetens som behövs.
- **Fordonsprogrammet - underskott ca 3 000 personer. Risk för ökad brist.** Tillgång oförändrad samtidigt som efterfrågan förväntas öka.
- **El-, automations- dator- och kommunikationsteknik – underskott med ca 1 500 personer.** Tillgången ökar något men efterfrågan förväntas öka mer och det bedöms därför vara **fortsatt brist** inom dessa inriktningar. Sannolikt högre brist då grön omställning troligen inte har räknats in i den grad som gör sig gällande idag.
- **Hälsa- och sjukvård - Ett flertal yrken. Bland dessa risk för ökad brist** inom **biomedicinska analytiker** med underskott ca 750 personer, **specialsjuksköterskor** med underskott ca 800 personer **och distriktsjuksköterskor** med underskott ca 450 personer.
- **Transportprogrammet - Bedömningen dock risk för fortsatt brist vilket beror på att det var brist redan vid prognosens utgångsläge.** Tillgången ökar men behoven ökar i något högre

takt varvid **bristen består**. Branschen noterar övertro på befintlig kompetenstillgång och att bristen är högre än prognosticerat.

- **Data/IT- Risk för fortsatt brist.** Alla branscher genomgår strukturomvandling kopplat till digitalisering och automatisering och AI. Kompetenser behövs i alla branscher. Med tanke på pågående strukturomvandlingar, digitalisering inom i stort sett samtliga branscher som accelererat under prognosperioden kan behoven vara större än så.
- **Handelns parter ställer sig utanför upplägg som grundar sig på Arbetsförmedlingens yrkesprognoser och SCB:s trender och prognoser vilket gör att det inte redovisas brister eller överskott eller volymer kopplat till dessa.** Detta med anledning att prognoserna bygger på Handels och administrationsprogrammets yrkesgrupper och tillgång och efterfrågan på dessa. HA programmet har lagts ner och nya programmet sedan 2022 heter försäljnings- och serviceprogrammet. Det som dock kan redovisas är att handeln har påverkats av pandemin och kommer drabbas även i lågkonjunktur. Samtidigt genomgår Handeln en stor strukturomvandling både vad gäller digitalisering, automatisering och AI, men även globalisering vilket leder till att vissa yrken kan försvinna men kommer att ersättas av andra kompetenser. Till stor del med digital inriktning men även inom lager och terminal. Handelns parter ser därför stora behov av kompetent personal under kommande åren.

Slutsats utifrån den regionala prognosen är att det finns brist inom i princip alla inriktningarna med ett fåtal undantag.

Osäkerhet kan finnas utifrån att dataunderlaget från SCB är från 2018 vilket innebär att det inte tagits hänsyn till pandemins effekter, energikris, Ukrainakriget eller förestående lågkonjunktur. Samtidigt har inte heller hänsyn tagit till den senaste utvecklingen i arbetsmarknadens strukturomvandling kopplat till grön omställning, energikris, och den digitala utvecklingen med framför allt AI, automatisering och digitalisering.

En utmaning är attraktionen till yrkena och utbildningarna där det råder **brist** och där vi ser att det är svårt att öka volymer i utbildningen i den mån som kommer krävas för att klara efterfrågan på arbetsmarknaden.

Attraktionen är tydligt kopplat till berörda branscher som är helt centrala för att lösa utmaningarna samtidigt som offentliga aktörer ska stötta med strukturer och insatser som förenklar både för företagen och de som söker arbete.

Dessutom bör trösklarna in sänkas för att nå de som idag står längre från arbete och inte direkt kan söka till yrkes- och högre utbildningar. Inte för att anställas i bristyrkena direkt men ingångsyren där möjlighet finns att med relativt kort utbildning kunna stötta kring befintlig personal för att sedan kunna växa in och vidareutbilda sig. Exempel på detta finns inom vården där serviceassistenter och vårdbiträden blivit ingångar och stöd för undersköterskor och annan vårdpersonal. Gröna omställningen och därtill energikris har lett till allt ökande behov av installatörer. Här har solcellsmontörer som är relativt snabba att utbilda blivit yrket som möjliggör när inte installatörerna med yrkesbevis räcker till.